

1. WHAT DOES AMEN MEAN?

The story makes it clear that Amen is a mighty tool. What does Amen mean, why do we say it, and why is it so powerful? After a few minutes of discussion, use the following lesson plan to teach your students some of the sources for what we know about Amen.

The students might also be wondering why the brother, Maurice, didn't step forward to offer his kidney the first time that it was needed? It is not the focus of the lesson, but it is important.

1.1

In this first series of sources we will examine the meaning of the word Amen, based on the sources in Tanach, Chazal, and the Rishonim. The first source is a Gemara in Shavuot that is the clearest source for the meaning of the word Amen. The Gemara tells us that there are three meanings, but the lesson will only focus on the two that are more relevant to prayer.

GEMARA SHAVUOS - 36A

אמר רבי יוסי ברבי חנינא: אמן - בו שבועה, בו קבלת דברים, בו האמנת דברים. 1. בו שבועה, דכתיב: ואמרה האשה אמן אמן. 2. בו קבלת דברים, דכתיב: ארור אשר לא יקים את דברי התורה הזאת לעשות אותם ואמר כל העם אמן. 3. בו האמנת דברים, דכתיב: ויאמר ירמיה [הנביא] (אל חנניהו) אמן כן יעשה ה' יקם ה' את דבריך

Here are Rashi's comments on the above Gemaras. They help to clearly explain the real meaning of Amen. Again, the Gemara gives us three meanings, but the slides only have the second and third, which are relevant to prayer.

RASHI

1. אמן בו שבועה - העונה אמן אחר שבועה כמוציא שבועה מפיו. 2. בו קבלת דברים - האומר לחבירו על מנת שתקיים לי תנאי כך וכך ואמר אמן קבל דבריו וחייב לקיים תנאו. 3. בו אמנת דברים - וראוי לענות אמן על דבר תפלה ותחנה שהוא לשון מאמן הדברים שיהא רצון שיהא אמת כן

When a person is praying, saying Amen means two things: 1. Accepting the facts. In the source that the Gemara quotes, the Torah tells us that if someone does not uphold the commandments of the Torah, there will be consequences. The nation responds with "Amen," affirming that they agree to this rule. 2. Amen also expresses a prayer that this will come to pass. In the source that the Gemara quotes, Yirmiyahu Hanavi responds Amen to the words of Chananyahu, and then clearly explains that this Amen was a prayer that Hashem would listen to his words.

When we answer Amen to a bracha, we are using both of these meanings. The person making a bracha on an apple, for example, declares that Hashem, who is the King of the Universe, created this fruit. When we say Amen, we are 1. affirming that we believe that indeed, Hashem is the creator of fruit. 2. expressing a prayer that Hashem will continue to shower us with blessings and provide fruit for this Earth.

The Ibn Ezra defines the word Amen and teaches us that when we say Amen, we should have both of the above kavanos in mind.

IBN EZRA YESHAYA – 65:16

אמן מגזרת אמונה ... והטעם שיודה שזהו אמת או מתפלל שיתאוו להיותו אמת

After learning all about what Amen means, we can move on to a basic halacha of Amen, making sure you have the right kavana! We learnt that Amen has 2 kavanos 1) affirmation of what was said 2) a prayer that it will come true. If you recall, the Ibn Ezra said "or" implying that you do not need to have both kavanos at all times. The Mishna Berura

follows the lead of the Ibn Ezra and teaches us when to have which thought. 1) Affirmation is for the blessings where we praise Hashem, like Yishtabach for example. 2) Prayer for the bracha to come true is for the brachos where we are asking Hashem for something, like in the middle brachos of the shmona esrei. But the Mishna Berura stresses that those brachos still retain the kavana of affirmation. They just add the second kavanah as well.

■ MISHNA BERURA – ORACH CHAIM 124 NOTE 25

אמת היא - וזהו בברכת הודאה כגון ברוך שאמר וישתבח וגאל ישראל וכה"ג אבל בתפילה צריך שיכוין אמת היא וגם אני מתפלל שיהי רצון שיקויים דבר זה (כגון בברכת אתה חונן שביקש המתפלל חננו מאתך וכו' בא"י חונן הדעת יכוין אמת שהוא חונן דעה ויהי רצון שיחונן לנו ג"כ דעה וכה"ג בכל הברכות)

1.2

There is another kavana that should be had whenever you say Amen. That is the famous idea that Tosfos teaches us, the one that most people think of as the main intention of saying Amen. The Gemara in Shabbos tells us that Amen stands for Kel Melech Ne'eman. Tosfos rules that this is a kavanah that you have to have when saying Amen. The Maharal explains exactly what this cryptic phrase means. It is a simple praise to Hashem, that He is faithful in paying the reward of those who serve Him. Kel refers to Hashem's midah of Tov and Rachamim, the midah that provides us with blessing, with good. Melech is the phrase used to describe how Hashem is trusted to fulfill His word and provide us with our reward, like a king who is trusted to fulfill his promise.

■ TOSFOS – SHABBOS 119B

א"ר חנינא קל מלך נאמן - צריך להרהר בו בשעה שאומר אמן

■ MAHARAL – SHABBOS 119B

פירוש כי הוא נאמן לשלם שכר טוב למי שעובד לפניו, והוא אליו קל שהוא מדת הטוב והרחמים כדכתיב (תהלים כ"ב) קלי קלי למה עזבתני, והוא מלך נאמן מה שגוזר הוא מקיים

The Zohar says something frightening about those who do not have kavanah when reciting Amen. The Zohar writes that we can say about this person "and those who disgrace me will be cursed." Just as he did not open up the brachos from above, so too, they will not open up brachos for him!

■ ZOHAR – VA'YEILECH

למדנו, כל מי ששמע ברכה מאותו שמברך, ולא כיוון לבו באמן, עליו נאמר ובוזי יקלו, כמו שאמר לכם הכהנים בוזי שמי, מה ענשו, הוא כמו שלא פתח ברכות למעלה כך אין פותחים לו ברכות, ולא עוד, אלא כשיוצא מעולם הזה, מכריזים לפניו ואומרים, סגרו הפתחים לפני פלוני ולא יכנס, ולא תקבלו אותו. אוי לו אוי לנשמתו

1.3

In this last source, we will focus on a famous quote from Chazal that really drives home the power of Amen. It is also based on the concepts learned in the first two sources. The following comes from the Gemara in Brachos and is well known.

■ GEMARA BRACHOS - 53B

ר' יוסי אומר גדול העונה אמן יותר מן המברך

R' Yossi says: The one who answers Amen is greater than the one who makes the bracha! Why is that true? If we think about what we learned above, we can understand why Amen is considered greater than the bracha itself.

The following quote is from the Leshem. [Rav Shlomo Elyashiv (1841-1926), was the grandfather of Rav Yosef Shalom Elyashiv, the world famous gadol hador who passed away in 2012. He was also very well-known and was considered one of the greatest mekubalim of his time. It is said that he merited having Eliyahu Hanavi as his teacher.]

LESHEM

כי מלת אמן כולל ב' כוונות, אחד על קיום ואמת, שהשומע הוא מסכים למברך שכן הוא האמת ... שלא ישונה. ... אמנם יש עוד כוונה שניה במלת אמן, והוא הלואי. ... ולכן אמרו גדול העונה אמן יותר מן המברך

The Leshem explains that by saying a bracha, one only affirms the truth of Hashem's blessing to the world, but the word Amen (just as we learned in the first source) both affirms the truth and expresses the wish for it to continue. That is why it is greater! (One should note that this answer requires us to believe that we can have both kavanos in one Amen. However, as we said above, the Ibn Ezra and the Mishna Berura seem to write that not every bracha contains both kavanos. This might require further study.)

Rabbeinu Bachya seems to understand the greatness of Amen in the same manner.

RABBEINU BACHYA – SHEMOS 14

ומפני שהאמונה יסוד כל התורה כולה תקנו לנו רז"ל בתפלה ובברכות לענות אמן, שהוא נגזר מלשון אמונה ומלשון הודאה שמקבל עליו דברי המברך ומודה בהם, וזהו שאמרו רז"ל: (שבועות לו.) אמן קבלה, אמן שבועה, אמן קיום, ועל זה אמרו: (נזיר טו:) גדול העונה אמן יותר מן המברך

The Meiri offers a novel explanation of the Gemara, which at first glance seems a little strange. He says that there is nothing intrinsically more powerful about answering Amen. Rather, it is normally the case that the person who is hearing the bracha and answering amen thinks more about the meaning of the bracha than the one who is busy saying it.

MEIRI – NAZIR 66B

שרוב פעמים כונת המטה אמן לשמוע גדולה יותר מכונת המדבר

In truth, his explanation is similar to the previous one. There are no magic words in Judaism. If answering Amen is greater than making a bracha it's because a person has more kavanah when answering Amen.

This also explains why the Zohar mentioned previously lists such serious punishments for not having kavanah when answering Amen. Since we are just saying one word, there is no excuse for not having kavanah when answering Amen.

SUMMARY

In the first set of sources we learned what the cryptic word Amen means. It is both an affirmation of what was said and a prayer that it will come true or continue. In the second set of sources, we saw how the kavanos that you must have while reciting Amen match up to the explanations that we learnt in the first step. And in the third source, we saw that the kavanos of Amen are the reason that the Amen is considered even greater than the bracha itself!

DISCUSSION POINTS

1. It doesn't seem easy to have these kavanos when you are answering Amen. What can we do to get ourselves into the habit?
2. Why do we think about the fact that Hashem repays us when we say Amen?

EXERCISE

Once a day, for the next week, try to answer Amen to a bracha, and really think hard about the two concepts in an Amen, the affirmation and the prayer.

2. THE POWER OF AMEN

This is a great line from the video: “You’ll create a spiritual force that will advocate on your behalf and help generate all the blessings you’re waiting for.” But what does it mean? What exactly is the power of Amen? What spiritual force does it create, and what are the benefits of saying Amen? Let’s use the sources below to examine the power of Amen!

2.1

The Gemara tells us something fascinating about what Amen can do for you. The Gemara has a long list of opinions about what a child has to do to get into the World to Come. One of those opinions says that it’s answering Amen!

GEMARA SANHEDRIN 110B

קטן מאימתי בא לעולם הבא? רבי חייא ורבי שמעון בר רבי, חד אמר: משעה שנולד, וחד אמר: משעה שסיפר. מאן דאמר משעה שנולד - שנאמר יבא ויגידו צדקתו לעם נולד כי עשה. ומאן דאמר משעה שסיפר - דכתיב זרע יעבדנו יספר לה' לדור. אתמר, רבינא אמר: משעה שנזרע, דכתיב זרע יעבדנו. רב נחמן בר יצחק אמר: משעה שנימול, דכתיב עני אני וגוע מנער נשאתי אמך אפונה. **תנא משום רבי מאיר: משעה שיאמר אמן**, שנאמר פתחו שערים ויבא גוי צדיק שמר אמנים, אל תקרי שמר אמנים, אלא שאומר אמן

Why is it that Amen is the ticket to the World to Come? The Maharal quoted below explains that answering Amen is a statement that says, “I believe in Hashem.” Belief in Hashem is what connects a person to Hashem in the next world.

MAHARAL – SANHEDRIN 110B

משעה שיודע לענות אמן, כלומר כי כאשר עונה אמן יש לו אמונה בו יתברך והאמונה היא החבור והדבוק בו יתברך כאשר מאמין בו יתברך

The Rema rules, based on this Gemara, that one should teach his children at a young age to answer Amen to brachos.

SHULCHAN ARUCH ORACH CHAIM 124 - 7

הגה: וילמד בניו הקטנים שיענו אמן, כי מיד שהתינוק עונה אמן, יש לו חלק לעולם הבא

The source for this Rema is a Kol Bo, who adds a few choice words about the severity of the matter.

KOL BO - 11

ואם כן אוי להם למדברים דברים בטלים או שחוק בשעת התפלה ומונעין בניהם מחיי העולם הבא ... כי ראינו בעוננו כמה בתי כנסיות שנחרבו על שנהגו בהם קלות ראש

2.2

There is an amazing p’shat from the Shevet Musar [Rav Eliyahu Cohen (1659-1729) from Izmir, Turkey. He wrote over thirty sefarim, including the Me’il Tzedakah, where he, as one of the wealthier members of the community, strongly encourages others to give charity] that says that Mordechai HaTzadik of the Purim story followed the Rema’s advice and taught Esther from a young age to say Amen. He comments that the word “omen” in the Pasuk, which would mean “raise” is missing the vav. As it is written, it can be read as Amen!!

MINCHAT ELIYAHU - 32

ובזה יובן הפסוק ויהי אמן את הדסה שהנה **מרדכי הצדיק מיד מקטנותה היה מלמדה לאסתר בעניית אמן** וזהו ויהי אמן את הדסה

2.3

The Shevet Musar's explanation of the pasuk, that "omen" is to be read as Amen, actually has a source in the Rishonim. The Rokeach writes that "omen," missing the vav, has the same gematria (91) as "malach." He explains that this teaches us that a malach (which was possibly created by the Amen itself) was appointed to watch over Esther and raise her, together with Mordechai.

ROKEACH

אמן גימטריא מלאך לומר לך שמלאך היה שומר ומגדל אותה

There are mefarshim that say that the malachim created by the Amens of Esther stayed with her in the palace of Achashveirosh, and protected her throughout the Purim story. Although there is not a clear source for this, the lesson is powerful. Perhaps we can suggest that even if there were no angels created, the Amen itself kept her strong through all her struggles. We learned in the first source that saying Amen instills emunah in a child. So, perhaps, did the Amens of Esther's youth keep her connected to Hashem.

Also, the Bigdei Yesha quotes the Arizal, who says that when you make a bracha, it creates a malach, who then answers Amen to the bracha!

BIGDEI YESHA - 167

ואני שמעתי בשם כתבי האר"י ז"ל דכתב הר"י שאינו יוצא ומפרש הקרא באיוב הכי והוא באחד ומי ישיבנו נפשו אותה ויעש דה"ק והוא באחד כלומר כשהמברך ביחיד ואין לו מי ישיבנו אמן וזוהי הפירוש ומי ישיבנו לכך קאמר נפשו אותה ויעש כלומר כשמברך בחשק גדול ובאהבה רבה ויעש עושה מלאך קדוש בברכתו והוא עונה אמן

The Kav HaYashar says that the malachim answer Amen- and he bases it off the same gematria as the Rokeach does.

KAV HAYASHAR - TZAV

וזוהו פשוט שבכל מצוה שמברכין עליה מתכנשין אליה אותן המלאכים ועומדין סביבות המברך ושומעין הברכה ועונין אמן, ורמז לדבר מלאך הוא גימטריא אמן, ולכן כשישראל עונין בברכה או בקדוש ואומרים אמן יכוונו לאותן המלאכים שיענו אמן כי אמן גימטריא מלאך

2.4

Another source about the power of Amen should certainly be the following well-known Zohar. The Zohar writes that if someone answers Amen with all his koach, then all negative decrees that are made against him in the heavens for the next seventy years, are torn up.

ZOHAR - VAYIKRA

כל העונה אמן בכל כחו קורעין לו גזר דינו של שבעים שנה

This Zohar's comment is very similar to a Gemara in Shabbos. The Gemara, however, does not specify that it defends a person for seventy years. The Zohar is more well known. But we can use the mefarshim on that Gemara to clarify an important point here. When we say that Amen should be said with all your might, Rashi explains that it refers to all of your mental capacity. You should have a lot of Kavanah. The Ritva explains that it means literally with all your strength. Belt it out!

RASHI - SHABBOS 119B

בכל כחו - בכל כוונתו

RITVA - SHABBOS 119B

והנכון בכל כחו ממש כי בזו מעורר כונתו וכל איבריו לברך שמו של הקדוש ברוך הוא, וכן פירש הר"ר יונה ז"ל

We can make a connection between the above Zohar and the Rokeach. The Rokeach taught us that the malachim that were connected to Amen, and possibly created by it, were a form of protection for Esther. That is similar to Chazal's point here, that the Amen can create a protection for the one who says it!

2.5

There is one more very powerful Zohar that teaches us about a few amazing brachos that saying Amen can get for us. The Zohar teaches us that Amen opens gates of blessing upstairs, brings good and joy to the world, and helps our prayers be answered.

ZOHAR – VA'YEILECH

וכשישראל למטה שומרים עצמם לענות אמן ולכוין לבם כמו שצריך, כמה פתחי ברכות פתוחים למעלה, כמה טוב נמצא בכל העולמות, כמה שמחה היא בכל, ומהו שכרם של ישראל שגרמו לזה, שכרם הוא בעולם הזה ובעולם הבא. בעולם הזה בשעה שמצערים להם, ומתפללים תפלתם לפני אדונם, הקול מכריז בכל העולמות, פתחו שערים ויבא גוי צדיק שומר אמונים, אל תקרי אמונים אלא אמנים, (דהיינו ששומרים לענות אמן) פתחו שערים, כמו שישראל פתחו להם שערי הברכות, כך עתה פתחו שערים ותקבל תפלתם על אלו שמצערים להם

This Zohar is great for this lesson, since it is all about bringing down blessings with Amen, which is really what happened in the video!

SUMMARY

We saw in the video that Amen can be the source of blessings galore. We learned in the sources that Amen is a crucial part of chinuch and that children should be taught to say Amen from an early age, as Mordechai taught Esther. The Amens that Mordechai taught Esther to say might have been the source of her salvation. Amen has the same gematria as malach (91), meaning that saying Amen creates a malach, which then protects you. Amen certainly tears up any decree against you, when said with all of your koach. And it also opens up the doors of blessing!

DISCUSSION POINTS

1. **How many times each day do you think you say Amen? Are there times when you should be saying it that you don't? Why not?**
2. **Why would Amen create a malach? Is there a connection between the two?**

EXERCISES

1. **Carry a tally clicker around for a day and count how many Amens you can say.**
2. **Teach someone else about the power of Amen. When you are about to make a bracha, ask someone to answer Amen, and explain to them why it is so special.**

BONUS MATERIAL

Does a brother or any family member have a special obligation to help save his or her relative's life, even more than another person has?

This question has a halachic basis. Based on the pasuk in Yeshayahu, "your flesh do not ignore," the Tana Dvei Elyahu teaches that when it comes to giving tzedakah, we give precedence to family. We start with the closest relative and move outward from there. Children, parents, siblings, and so on. This is codified by the Shulchan Aruch in the

laws of tzedakah. Based on this, we can assume that the same would apply to any chesed. For example, there would be more of a reason to donate an organ to save the life of a relative, than to save any other person.

■ TANA DEVI ELIYAHU RABA - 25

הלוא פרס לרעב לחמך ועניים מרודים תביא בית כי-תראה ערם וכסיתו ומבשרך לא תתעלם: (ישעיהו נח,ז), כאי זה צד, יש לו לאדם, מזונות הרבה בתוך ביתו, ובקש לעשות מהן צדקה כדי שיפרנס אחרים, כאי זה צד יעשה, יפרנס את אביו ואת אמו תחילה, ואם הותיר יפרנס את אחיו ואת אחותו, ואם הותיר יפרנס את בני ביתו, ואם הותיר יפרנס את בני משפחתו, ואם הותיר יפרנס את בני שכונתו, ואם הותיר יפרנס את בני מבו, מכאן ואילך ירבה צדקה בישראל

■ SHULCHAN ARUCH HILCHOS TZEDAKA - 251

הנותן לבניו ובנותיו הגדולים, שאינו חייב במזונותיהם, כדי ללמד את הבנים תורה ולהנהיג הבנות בדרך ישרה, וכן הנותן מתנות לאביו והם צריכים להם, הרי זה בכלל צדקה. ולא עוד אלא שצריך להקדימו לאחרים. ואפילו אינו בנו ולא אביו, אלא קרובו, צריך להקדימו לכל אדם

The Yavetz makes it very clear that this list of priorities applies to all types of interpersonal obligations. In this quote he writes that one's first obligation is to save a family member.

■ YA'AVETZ – MIGDAL OZ - PEREK EVEN BOCHEN – PINAH 1

כן נראה לי, שכל הקודם בנחלה קודם להצלה, וכל הקרוב קרוב קודם בשניהן שוין - הכל כמו לענין צדקה ופדיון שבויים... הוא קודם לכולם בין להצלת נפשות ביו להוציא מהשביה